

★ GOUDA ★
★ 750 ★
★ 1272 - 2022 ★

**Geef
Gouda
door!**

Programmabegroting 2022-2025

gemeente
gouda

3.3.1 Doelen en prestaties

Wat gaat de gemeente daarvoor doen?

Ontwikkeling Woningbouw

Realisatie Westergouwe

In 2022 wordt gestart met de uitvoering van fase 3 van Westergouwe. In deze fase zullen in totaal circa 900 woningen, een kindcentrum met sportvoorzieningen voor de hele wijk en andere maatschappelijke voorzieningen worden gebouwd. Bij de voorbereiding worden ook de mogelijkheden onderzocht voor een project met collectieve warmte. Parallel wordt begonnen met de planvorming voor fase 4. Diverse ontwikkelingen en nieuwe inzichten worden verwerkt in een nieuwe versie van het Masterplan.

Gebiedsgerichte aanpak transformatie Spoorzone

Op basis van het Ontwikkelperspectief Spoorzone wordt gewerkt aan het realiseren van extra woningen in Spoorzone. Prioriteit wordt gegeven aan de realisering van woningen op de Blokkerlocatie, Locatie C1K2 en in Spoorzone A1. In totaal gaat het om een programma van ruim 1.000 extra woningen, zowel koop als huur, waarvan een groot deel sociaal en middenhuur, conform gemeentelijk beleid. Op de begane grond van de gebouwen worden commerciële ruimten voorzien die zorgen voor levendigheid. De woningen worden in de periode tot 2025 gerealiseerd. Als gevolg van deze woningbouwontwikkeling én van autonome ontwikkelingen is het nodig om de infrastructuur in het gebied aan te passen. In dat kader wordt het profiel van de Burgemeester Jamessingel en een aantal van de aansluitende kruisingen aangepast. Waar mogelijk worden de kosten van deze investeringen verhaald op de concrete projecten, maar voor een deel zal de gemeente Gouda de kosten voor deze aanpassingen zelf moeten dragen. In de begroting wordt hiermee rekening gehouden. Daarnaast zoekt de gemeente Gouda naar mogelijke co-financiering vanuit de provincie en de Woningbouwimpuls van het rijk. Voor het overige wordt ingezet op de begeleiding van overige initiatieven van derden (waar onder de Hotelkavel naast het station, De Lombok locatie, Rijsselseweg en Harderwijkweg). Het programma en de planning van deze projecten worden afgestemd op de prioritaire projecten. Gewerkt wordt aan een nadere strategische visie voor de middellange termijn als het gaat om het gebied Antwerpseweg en omgeving.

Binnenstedelijke woningbouw

Alhoewel in Westergouwe en de Spoorzone grote aantallen woningen kunnen worden gerealiseerd, blijft de gemeente Gouda ook initiatieven voor woningbouw elders in de stad faciliteren, in de vorm van planbegeleiding en het sluiten van overeenkomsten. Dit draagt bij aan het creëren van een divers woningaanbod en slim ruimtegebruik in de compacte stad Gouda. Voorbeelden hiervan zijn de nieuw te bouwen woningen aan de locatie Sportlaan, Fluwelensingel, de locatie Livingstonelaan (voormalig Huize Bloemendaal), de Kattensingel (De Blauwe Haan) en de Van Loonlocatie.

Wijkontwikkeling door verbetering woningaanbod

De gemeente Gouda werkt met de woningcorporaties aan projecten in de wijken Korte Akkeren en Gouda Oost:

- In 2022 start de bouw van de woningen aan de Van Heuven Goedhartsingel en op de locatie Oostvogel;
- De verwachting is dat ook in het Middengebied (De Rijkestraat/ De Kortestraat) in 2022 gestart zal worden met de woningbouw en in het Zuidelijk stempel Oost;
- Op de locatie van de voormalige Gunningmavo in Korte Akkeren is eind 2021 gestart met de bouw van 67 appartementen;
- Voor de locatie Jan Ligthart zal een nieuw bouw- en inrichtingsplan in procedure worden gebracht.

Aan de slag in kwetsbare buurten

In 2022 worden met de corporaties afspraken gemaakt hoe de aanpak van kwetsbare buurten in de toekomst vorm gegeven kan worden. Daarbij zal niet alleen gekeken worden naar de onderlinge spelregels, maar ook naar wat aan investeringen nodig is, opdat de reserve Wijkontwikkeling adequaat kan worden gevuld en benut.

Goudse Poort

De gemeente Gouda werkt actief mee aan initiatieven die passen binnen de Ontwikkelstrategie voor de Goudse Poort. De nadruk ligt hierbij op de transformatie van leegstaande kantoren. Locaties gelegen in de omgeving van de Antwerpseweg en Harderwijkweg worden meegenomen in de gebiedsontwikkeling van de Spoorzone. Panden die op den duur worden getransformeerd of in een gebiedsontwikkeling worden betrokken, kunnen op basis van de Leegstandswet worden benut voor tijdelijke woonvormen. Uitgangspunt bij transformatie is dat de locatie nabij voorzieningen moet liggen en aansluiten aan woongebied of dat tevens in leefbaarheid en veiligheid wordt geïnvesteerd door initiatiefnemer.

Wonen kwetsbare groepen en ouderen

De gemeente Gouda stuurt op voldoende woningen voor kwetsbare doelgroepen en ouderen, zowel in de bestaande woningvoorraad als in nieuwbouwprojecten. Dit gebeurt onder meer door het stimuleren van realisatie van geclusterde woonvormen en woonzorgvormen en realisatie van Skaeve Huse. In samenwerking met huurdersorganisaties en woningcorporaties en mogelijk ook zorgaanbieders wordt uitgewerkt hoe ouderen op de woningmarkt kunnen worden ondersteund in een verhuizing naar een beter passende woning.

Sturen op realisatie en behoud van betaalbare woningen

Afhankelijk van de in 2021 door de gemeenteraad behandelde woon(zorg)visie neemt Gouda (meer) regie op realisatie en behoud van betaalbare woningen in gemengde wijken. Daartoe wordt een fonds Betaalbaar Wonen opgezet. In 2022 komt wetgeving beschikbaar die gemeenten in staat stelt bij verkoop van bestaande woningen te sturen op zelfbewoning ("Opkoopbescherming"). Afhankelijk van besluitvorming in de gemeenteraad hierover in de woon(zorg)visie zal dit instrument gebiedsgericht danwel gemeentebreed ingezet gaan worden om op die manier meer betaalbare woningen beschikbaar te houden.

Implementatie van de woon(zorg)visie

In 2022 wordt deels uitvoering gegeven aan de uitvoeringsagenda behorend bij de in 2021 door de raad behandelde woon(zorg)visie. Gestart wordt tevens met de voorbereidingen voor een nieuwe Huisvestingsverordening, die in samenwerking met de regiogemeenten in 2023 wordt geactualiseerd. Daarnaast worden, op basis van de nieuwe woon(zorg)visie prestatieafspraken met de woningcorporaties opgesteld en zal gewerkt worden aan de meerjarige raamovereenkomst wonen. Daarbij zal verkend worden of afspraken verbreed kunnen worden naar andere partijen, bijvoorbeeld zorgorganisaties.

Regionale strategie en afspraken woningbouw

De gemeente Gouda draagt bij aan een regionale verstedelijkingsvisie en legt nieuwe jaarlijkse afspraken over de regionale woningbouwprogrammering vast in het Regionaal Programma Woningbouwprojecten (RPW). Andere overheden en particuliere partijen worden actief betrokken bij de woningbouwkansen zoals verkend in de verstedelijkingsagenda.

Implementatie Omgevingswet

Omgevingsvisie

Begin 2022 is de Omgevingsvisie klaar voor besluitvorming. Daarbij wordt ook bekeken naar de wijze waarop de Omgevingsvisie wordt doorvertaald in het overige omgevingsbeleid. Het beleid voor de fysieke leefomgeving wordt hierdoor meer integraal en eenvoudig raadpleegbaar. De verschillende instrumenten van de Omgevingswet maken onderdeel uit van de beleidscyclus

Samenwerking en besluitvorming onder de Omgevingswet

Gelet op de invoering van de Omgevingswet op 1 juli 2022, worden in 2022 afspraken vastgelegd over samenwerking en besluitvorming.

Dit omvat ten minste de volgende zaken.

- Het implementeren van de nieuwe participatiestrategie met betrekking tot initiatieven uit de samenleving, in combinatie met de wensen en bedenkingen route.
- Het maken van nieuwe samenwerkingsafspraken met de Omgevingsdienst Midden-Holland. Ook de Wet op de kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) die op 1 januari 2022 in werking treedt wordt hierbij betrokken.
- Regionale en landelijke afstemming van omgevingsbeleid en de verschillende implementatiewerkzaamheden.

Regels voor de leefomgeving integraal en efficiënt

De eerste stappen worden gezet naar overzichtelijke regelgeving voor de fysieke leefomgeving; het Omgevingsplan. In 2022 is het casco opgeleverd, dat als basis dient voor het verder vormgeven van het Omgevingsplan de komende jaren. Voor een bestaande woonwijk (Goverwelle) wordt een pilot Omgevingsplan opgesteld, met als doel bekend te raken met de nieuwe manier van werken. Ook zal in dat kader een roadmap en plan voor de transitiefase worden opgesteld. In het kader van de pilot Goudasfalt wordt in 2022 het 'bestemmingsplan met verbrede reikwijdte' opgeleverd.

Digitale toegang tot informatie over de leefomgeving verbeteren

In aanloop naar de invoering van de Omgevingswet op 1 juli 2022, is het Digitaal Stelsel Omgevingswet operationeel voor Gouda. Nieuw beleid voor de fysieke leefomgeving wordt zo opgesteld, dat er vanuit het beleid een koppeling is met de werkingsgebieden op de digitale kaart. Er wordt geoefend met het opstellen van toepasbare regels. Dit wil zeggen dat initiatiefnemers door middel van een digitale vragenlijst zelf duidelijkheid kunnen krijgen of het initiatief past in het gemeentelijk beleid.

Snellere en betere besluitvorming

Er is in de geest van de Omgevingswet gestart met de adviescommissie Omgevingskwaliteit, waar de AOK en de commissie Cultuurhistorie in samenkomen. Verder wordt er gewerkt met het nieuwe initiatievenproces. Aan een intaketafel en omgevingstafel vindt een integrale verkenning van initiatieven plaats. Met opleidingen en coaching wordt bijzondere aandacht besteed aan de nieuwe manier van werken.

Bestemmingsplannen en ruimtelijke onderbouwingen

Gouda stelt bestemmingsplannen en ruimtelijke onderbouwingen op ten behoeve van (particuliere) plannen en projecten. Na inwerkingtreding van de Omgevingswet zal conform de nieuwe regelgeving worden gewerkt met de buitenplanse omgevingsplanactiviteit en het Omgevingsplan.

Bij het opstellen van ruimtelijke plannen is in het bijzonder aandacht voor:

- Het realiseren van betaalbare woningen in de vorm van sociale en gereguleerde middeldure huur en betaalbare koopwoningen;
- Gemengde wijken;
- Voldoende groen;
- Het reguleren van particuliere kamer- en vakantieverhuur;
- Het bevorderen van multifunctionaliteit op locaties, door middel van brede bestemmingen.

Opstellen gebiedsvisies cultuurhistorische omgevingskwaliteit

In de Gebiedsvisies Cultuurhistorische Omgevingskwaliteit wordt omschreven welke historische kwaliteiten in verschillende delen van de stad aanwezig zijn, met als doel deze te verankeren in het Beleid Omgevingskwaliteit en waar nodig te beschermen. De basis hiervoor is de cultuurhistorische basiskaart. Via deze kaart wordt de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad digitaal gevisualiseerd en ontsloten. Daarmee is het een belangrijke basis bij het opstellen van de Omgevingsvisie. De historische linten vormen met hun landschappelijke en cultuurhistorische waarden de dragende structuur van de stad. De Historische Lintenvisie beschrijft deze waardevolle elementen en geeft inzicht in hoe deze behouden kunnen blijven.

In 2021 is gezamenlijk met de eigenaren van Goudse gebedshuizen de toekomstvisie "Geef Gouds Religieus erfgoed door" (Kerkenvisie") opgesteld. Hierin zijn de resultaten van de dialoog over de toekomst van het religieus cultureel erfgoed van Gouda vastgelegd. Daarnaast is een nadere inventarisatie van het religieus erfgoed uitgevoerd. In 2022 wordt opvolging gegeven aan deze visie.

Bodemtaken

Met de Omgevingswet worden verschillende bodemtaken die nu onder de provincie vallen overgedragen aan de gemeenten. Om deze overgang zo goed mogelijk te laten verlopen, werkt de gemeente met andere gemeenten in de regio Midden-Holland, de ODMH en Provincie Zuid-Holland aan een schone en gezonde bodem.

Implementatie van het verkeerscirculatieplan

Verbeteren leefbaarheid en gezondheid van mensen

Dit doel wordt behaald door het verminderen van doorgaand autoverkeer op de binnenstadsingels en in woonstraten, door betere lucht- en geluidskwaliteit en verkeersveiligheid.

Ten behoeve van het verminderen van slachtoffers in het verkeer wordt gewerkt aan het verbeteren van de verkeersveiligheid. De concrete projecten waarmee de voorbereidingen worden gestart in 2022 zijn het herinrichten van de Koningin Wilhelminaweg naar 30 km/u zone, herinrichten van de kruising Goudkade – Industrierweg, herinrichten van Wilhelmina van Pruisenlaan, Componistenlaan en Poldermolendreef naar 30 km/u wegen, het verbeteren van de oversteeklocaties op de Goudse Houtsingel, en maatregelen op de Bodegraafsestraatweg. De nota grote voertuigen wordt geactualiseerd.

Een aantrekkelijke (binnen)stad

Door minder verkeersdruk en autoluwe binnenstad, meer klimaatadaptiefgroen, meer verblijfs- en omgevingskwaliteit (inclusief oog voor ruimtelijke en historische kwaliteiten) wordt een aantrekkelijke (binnen)stad gecreëerd. Voor de binnenstad wordt een parkeerstrategie uitgewerkt, waarbij de inzet is om de bestaande parkeercapaciteit beter te benutten door onder meer toepassing van een dynamisch parkeerverwijssysteem en beprijzing. Ook is aandacht voor de routing en het stallen van fietsen. Deze parkeerstrategie is onderdeel van een wijkmobiliteitsplan voor de binnenstad, waarbij zwaar verkeer en routing van verkeer belangrijke onderdelen zijn. Ter voorkoming van parkeeroverlast wordt gewerkt aan een procesvoorstel voor de mogelijke uitbreiding van gereguleerde gebieden. In 2022 wordt de pilot Nieuwe Veerstaal uitgevoerd, zo mogelijk in combinatie met Gouda750.

Stimuleren van duurzame mobiliteit

Door het stimuleren van fietsgebruik, OV en deelmobiliteit wordt een bijdrage geleverd aan een transitie naar schone mobiliteit. In 2022 worden verdere voorbereidingen getroffen op het bereiken van "zero-emissie stadsdistributie" in 2025. Voor het verbinden van Westergouwe met de stad aan de oostzijde van de Gouwe, wordt een verdere uitwerking gedaan van het voorstel voor een fietsverbinding. In totaal worden voor vier regionale snelfietsroutes nadere verkenningen en uitwerkingen gedaan, in samenwerking met de provincie en regiogemeenten. De aanpak van fietsknelpunten en het verbeteren fietsparkeervoorzieningen bij de stations en in de binnenstad zal in 2022 worden voortgezet. Bestaande fietsroutes krijgen een upgrade, zoals de fietsroute Haastrechtsebrug – Plaswijck met als onderdeel het onderzoek naar een fietsbrug Karnemelksloot. Er zal uitvoering worden gegeven aan het Regionaal Mobiliteitsplan (Klimaatakkoord), onder meer door het faciliteren van e-laadplekken.

Ter bevordering van het gebruik van openbaar vervoer wordt gewerkt aan de verbetering van de OV-bereikbaarheid van Gouda. De gemeente Gouda zal een bijdrage leveren aan de nieuwe concessie voor het busvervoer in Zuid-Holland Noord. Daarnaast wordt aangesloten bij strategische overleggen met betrekking tot de toekomst van het OV in de regio, met als doel het versterken van de positie van station Gouda als regionaal OV-knooppunt. Daarnaast wordt met een lobby ingezet op hoogwaardig openbaar vervoer voor Westergouwe en omliggende regionale woningbouwlocaties.

Verbeteren economische bereikbaarheid

Dit doel wordt gehaald door het verbeteren van de doorstroming op hoofdroutes, de bereikbaarheid van parkeerlocaties en bevoorrading, bereikbaarheid bedrijventerreinen, robuust netwerk en aantrekkelijke wandel- en fietskwaliteit. Concrete projecten waar in 2022 wordt gestart, is de capaciteitsuitbreiding van kruispunten in de spoorzone, en kruispunten Goudse Houtsingel.

Daarnaast heeft de gemeente Gouda een adviserende rol in provinciale en landelijke mobiliteitsprojecten. In 2022 is dit van toepassing voor de verbreding van de A12 en A20, het project beter bereikbaar Gouwe (agendalid), en de verbetering van de N228, N457, N207 door de Provincie Zuid-Holland.

Toekomstbestendig en haalbaar

In 2022 wordt een monitorings- en evaluatie opgesteld, dat de basis gaat vormen voor het bepalen van de effecten van de maatregelen van het Verkeerscirculatieplan (VCP). Een dashboard/thermometer zal vanaf dat moment de stand van zaken rond de VCP-maatregelen zichtbaar maken.

Duurzaam beheer openbare ruimte

Ecopark

Om het oude afvalbrengrstation om te vormen tot een aantrekkelijk milieupark met aandacht voor circulariteit, verrijst op het voormalig Cyclusterrein een compleet nieuw Ecopark. Zowel in de bouwfase als in de gebruiksfase is hergebruik, duurzaamheid en circulariteit het uitgangspunt. Dit wordt in het ontwerp zichtbaar en in de gebruiksfase is ruimte beschikbaar voor opleiden en rondleiden van scholieren op het gebied van afval, duurzaamheid en circulaire economie. In de zomer van 2021 is de aanbesteding van het Ecopark afgerond en vanaf eind 2021 wordt gestart met de realisatie. Het Ecopark is op de toekomst voorbereid op nieuwe rest-grondstofstromen en gereserveerde ruimte voor toekomstige (kleinschalige) circulaire activiteiten.

Duurzaamheid bij projecten in de openbare ruimte

Middels een voorbeeldproject worden kansen voor duurzaamheid geïnventariseerd en waar mogelijk direct geïmplementeerd. Deze kansen worden beschreven en gebruikt als input voor nieuwe projecten. Daarnaast volgt de gemeente duurzame ontwikkelingen die elders worden toegepast en bekijkt per project welke hiervan kunnen worden geïmplementeerd. Het betonconvenant waarin hergebruik van beton in bepaalde projecten wordt voorgeschreven is hier een voorbeeld van. Ook LED verlichting -dat inmiddels mainstream is- maar ook aandacht voor de ondergrondse én bovengrondse groeiplaats voor bomen is hier onderdeel van.

Herinrichting Korte Vest en Agnietenstraat

De Korte Vest en Agnietenstraat worden opnieuw ingericht. De reden hiervoor is dat in de straat vele nieuwe winkels en voorzieningen (de Cheese Experience, een supermarkt) gehuisvest worden en tevens de damwand aan de Korte Vest vervangen moet worden. Ook wordt het gebied visueel aangesloten op het Kernwinkelgebied en op inrichtingsniveau "Plusgebied" gebracht. Het project wordt fasegewijs uitgevoerd. In 2021 is gestart met grondonderzoek en bomenkap. Ook loopt de vergunningsverlening voor dit deel van het project. De eerste zichtbare werkzaamheden zijn het vervangen van de damwand in februari/ maart 2022. De herinrichting van de Agnietenstraat en de Korte Vest wordt na Gouda750 vanaf oktober 2022 opgepakt. Hierdoor moet het aantrekkelijker worden om een 'rondje binnenstad' te lopen.

Start rioolvervangings Vogelbuurt en Kort Haarlem

Na uitvoerig overleg met bewoners en informatie en communicatie over funderingen is de aanbesteding van de rioolprojecten Vogelbuurt en Kort Haarlem afgerond. In de projecten wordt een nieuw en robuust riool en waterafvoersysteem gerealiseerd. In deze aanpak worden beiden buurten vernieuwd en wordt geanticipeerd op heviger regenval in kortere perioden. Waar mogelijk wordt extra vergroening voor snellere wateropname in de bodem gerealiseerd. Vanaf eind 2021 zal in beide buurten gestart worden met de realisatie van de rioolvervangings en deze werkzaamheden lopen door tot eind 2023. Met deze twee projecten is komende jaren ruim € 12 miljoen gemoeid.

Meer informatie over riool- en ophoog projecten is te vinden op de website van Gouda.

Herstel civieltechnische kunstwerken

Uit inspecties en onderzoeken is gebleken dat een aantal civiele kunstwerken zoals bruggen aan het einde van hun levensduur zijn gekomen en (deels) vervangen moeten worden om de veiligheid en toegankelijkheid van wijken en buurten te waarborgen. Recent voorbeeld is de Noothoven van Goorstraat die is afgesloten voor voertuigen omdat de draagkracht van de brug is verminderd. Door de destijds gehanteerde betonsamenstelling, die gevoelig is voor ASR aantasting, blijkt dat het viaduct Noothoven van Goorstraat medio 2023 vervangen dient te worden. De vervangingsinvestering wordt geschat op ca. € 2,8 miljoen. Dit zal zijn beslag krijgen in de periode 2023-2025. De besluitvorming over de vervanging wordt op korte termijn afgerond en zal aansluitend verwerkt worden in de eerstvolgende begrotingswijziging.

Marktprijsontwikkelingen

Het afgelopen jaar blijkt er sprake te zijn van een aantrekkende markt met als gevolg materiaalttekorten en stijgende prijzen. Voor geplande aanbestedingen voor projecten en beheer zal dit naar verwachting een prijsopdrijvend effect hebben. Het

effect is echter nog niet kwantificeerbaar en wordt als risico opgenomen. Daarnaast kan de olopende levertijd van materialen effect hebben op de uitvoeringsplanning.

3.3.2 Eigen indicatoren

Voor het monitoren van de doelstellingen van dit programma gebruikt Gouda de volgende eigen indicatoren.

Taakveld	Omschrijving	Gouda	Streefwaarde
5.7 Openb groen en (openlucht) recreatie	De gemiddelde kwaliteit van de verschillende onderdelen van de openbare ruimte (Wegen, Groen, Meubilair etc.)		Blijft minimaal niveau B(CROW). Dit m.u.v. elementenverharding
5.7 Openb groen en (openlucht) recreatie	Het aantal speelplekken in Gouda		151
8.3 Wonen en bouwen	Sociale huurwoningen		+50 per jaar
8.3 Wonen en bouwen	Middeldure huurwoningen		+50 per jaar
8.3 Wonen en bouwen	Sociale huur in grote nieuwbouwprojecten (+60 woningen)		33%
Mobiliteit	Aanpak knelpunten mobiliteit	5	6

3.3.3 Wettelijk voorgeschreven indicatoren

Taakveld	Indicator	Meeteenheid	Periode	Gouda	Nederland	Streefwaarde
8. VHROSV	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	€	2021	1.044	733	Hier wordt niet op gestuurd.
8. VHROSV	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€	2021	1.040	810	Hier wordt niet op gestuurd.
8. VHROSV	Gemiddelde WOZ waarde	x €1.000	2017	180	217	Hier wordt niet op gestuurd.
			2018	188	230	Hier wordt niet op gestuurd.
			2019	206	248	Hier wordt niet op gestuurd.
			2020	222	270	Hier wordt niet op gestuurd.
			2021	245	290	Hier wordt niet op gestuurd.
8. VHROSV	Nieuw gebouwde woningen	per 1.000 woningen	2020	7,7	8,9	Hier wordt niet op gestuurd.
8. VHROSV	Demografische druk	%	2021	71,1	70,1	Hier wordt niet op gestuurd.

Tekstuele toelichting op de indicatoren

Indicator	Toelichting
Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
Gemiddelde WOZ waarde	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
Nieuw gebouwde woningen	Nieuw gebouwde woningen, exclusief overige toevoegingen, zoals transformaties.
Demografische druk	Het aantal personen van 0 tot 20 jaar én 65 jaar of ouder per honderd personen van 20 tot 65 jaar.

3.3.4 Wat gaat het kosten?

3.3.4.1 Overzicht exploitatie

Programma 3 Wonen en leefomgeving

Exploitatie (bedragen x € 1.000)	2022	2023	2024	2025
Lasten	44.267	41.176	41.313	34.321
Baten	-16.759	-14.533	-14.622	-7.130
Saldo van lasten en baten	27.508	26.643	26.691	27.191
Toevoegingen aan reserves (lasten)	2.333	1.758	1.470	1.221
Onttrekkingen aan reserves (baten)	-2.349	-41	-41	-41
Saldo mutaties reserves	-16	1.717	1.429	1.180
Resultaat	27.492	28.360	28.120	28.371